

Лука М. Меденица¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

УЛОГА СТЕПЕНОВАНЕ ЛЕКТИРЕ И ЛЕКСИЧКИХ МИНИМУМА У НАСТАВИ И УЧЕЊУ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ А1

Лингводидактика српског језика као страног није развијена до те мере да понуди стандардизоване лексичке минимуме према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике. Стога је предмет овога рада испитивање лексичких минимума у српском језику као страном. Како бисмо дошли до потребних резултата, анализирали смо помоћу савремених онлајн алатки степеновану лектуру, односно корпус од преко 3000 речи на руском и српском језику. У раду смо дошли до 325 лексема за које сматрамо да се могу одредити као оне које припадају лексичком минимуму нивоа А1.

Кључне речи: степенована лектира, лексички минимуми, српски језик као страни, ниво А1.

1. Увод

Још крајем 20. века стручна и научна јавност значајну пажњу посвећује новим и појединим помало скрајнутим областима лингводидактике и сродних дисциплина, те се у фокусу налазе корпуси, језички минимуми, дистинкција између усвајања и учења језика итд. Осим тога, Крашенова хипотеза о разумљивом инпуту (Krashen 1985) увелико доприноси све већем утицају екстензивног читања на усвајање страних језика. Под појмом *екстензивно читање* подразумевамо читање с примарним фокусом на поруку текста, односно на његово значење (Waring 2011). На тај начин се оно супротставља интензивном читању, које се може сматрати аналитичким.

¹ luka.medenica@fil.bg.ac.rs; medenicaluka@yahoo.com

За потребе нашег рада ограничићемо се на наставу и учење српског као страног језика на почетном нивоу скале Заједничког европског референтног оквира за живе језике – нивоу А1. Наведени критеријум у одређеној мери сужава и изворе који би послужили за потребе екстензивног читања на самоме почетку усвајања страног језика, и то на степеновану лектуру, двојезична издања, књижевност за децу и поједине друге аутентичне изворе.

2. Степована лектура и лексички минимуми

Иако се свако од наведених средстава може употребити као наставно, степенована лектура се издваја по неколико критеријума. Она се пре свега може сматрати текстом за потребе наставе и учења, као и усвајања језика на одређеном језичком нивоу. То значи да садржи лексику одређеног нивоа и не излази из тог оквира. Степована лектура није иновативно, већ независно наставно средство, или једна врста помоћног необавезног наставног средства. Дакле, може представљати независно наставно средство за индивидуално усвајање српског језика као страног, али се може употребљавати и у склопу институционалне наставе. У потоњем случају такво наставно средство би се по потреби могло користити уз све уџбенике састављене према критеријумима за почетни ниво учења, односно за ниво А1. Напомињемо да се примарни акценат не ставља на медиј степеноване лектуре, па стога она може бити у штампаном или у дигиталном формату. Зато у даљем раду позивајући се на степеновану лектуру као наставно средство подразумевамо да она садржи и аудио-компоненту, имајући у виду значај и улогу разумевања говора у усвајању језика и стицању комуникативне компетенције, али и технолошки напредак. Велика је вероватноћа да је данашњим ученицима српског језика као страног доступан аудио-садржај (на мобилном телефону, таблету, рачунару и/или у учионици, читаоници и сл.). Нажалост, у тренутку писања овога рада наставници и ученици српског језика као страног немају на располагању ово наставно средство. Један од главних разлога због чега се степенована лектура не може наћи на полицама издавача јесте чињеница да на дан писања овога рада нисмо успели да пронађемо званичан списак лексичких минимума за српски језик као страни. Ипак, стручна јавност се бавила овим питањем у блиској прошлости, те се посебно издваја предлог лексичких минимума Весне Крајишник (Крајишник 2016). Упркос постојању овог лексичког корпуса, треба имати у виду да се он не односи на ниво А1 и да стога број понуђених лексема (1920 лексема) знатно премашује очекивани списак лексичких минимума за наведени ниво, те захтева додатно разматрање.

3. Методологија истраживања

Развој лингводидактике једног броја већих језика увелико потпомаже развој младих лингводидактика, попут оне која се бави српским језиком као страним. Постојање спискова лексичких минимума за поједине језике значајна је полазна тачка у долажењу до нових сазнања и потенцијалном одређивању лексичких минимума за српски језик као страни за сваки од нивоа према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике.

Имајући у виду да се базична лексика мења споро, а да базу лексичког система српског језика чини прасловенска лексика, као и да у сваком савременом словенском језику бележимо значајан број лексема које представљају рефлексе прасловенских речи (Драгићевић 2018: 13), чини се смисленим најпре размотрити постојеће лексичке минимуме словенских језика као страних. Иако би се српски језик успешно могао поредити са свим словенским језицима, ипак се најразвијенијом лингводидактиком неког словенског језика као страног с правом може сматрати она руска. Не смемо пренебрегнути ни јак утицај рускословенског и руског језика на славеносрпски и савремени српски језик (Драгићевић 2018). Осим тога, лингводидактика руског језика као страног је за корак испред осталих словенских језика захваљујући и дигиталним алаткама које развија у складу с технолошким напретком. Једна од најновијих и за наш рад веома значајних алатки јесте „Текстометр” (Laposhina et al. 2018). То је још увек бесплатан дигитални алат који веома прецизно одређује ниво сложености текста према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике, даје списак свих употребљених лексема, издваја оне најфреквентније, процентуално одређује покривеност текста лексиком сваког од нивоа, пружа низ других важних података и непрекидно се усавршава.

Узимајући у обзир наведена разматрања, констатујемо да је циљ нашег истраживања да помоћу достигнућа лингводидактике руског језика као страног покушамо да напишемо степеновану лектиру на српском језику као страном, испитамо корпус настао приликом њеног писања и покушамо да одредимо део списка лексичких минимума за ниво А1 у српском језику као страном.

4. Технике, инструменти и узорак

Како смо у методологији истраживања детаљније образложили из којих разлога руски језик може одиграти значајну улогу у постизању циљева истраживања, у даљем раду је потребно дати опис предузетих корака. Први корак у оквиру истраживања представља писање степеноване лектире

на руском језику за почетни ниво учења,² односно једног кохерентног и кохезивног текста од укупно 3047 речи. Да би се осигурао оквир нивоа А1 за наведену степеновану лектуру, текстове је неопходно ручно уредити према списку лексичких минимума и алата „Текстометр”. У другом кораку се на основу текста на руском језику приступа писању степеноване лектуре на српском и она се затим анализира у програму AntConc (верзија 4.1.1) ради добијања потенцијалних лексичких минимума за ниво А1. Наведени корпус се састоји од 3220 речи на српском језику.

У даљем раду следи опис резултата истраживања, односно детаљнији опис сваког од наведених корака.

5. Резултати истраживања

5.1. Први корак

Као што се може закључити из изнетих корака истраживања, анализи српског текста претходи писање степеноване лектуре на руском језику. Ово наставно средство саставио је аутор рада за потребе наставе, учења и усвајања руског језика као страног и оно се успешно користи у настави руског језика са студентима прве године Филолошког факултета Универзитета у Београду. Корпус степеноване лектуре анализиран у раду садржи 3047 речи. Да би се утврдила сложеност лексике употребљене у тексту, неопходно је ручно уредити степеновану лектуру према списку лексичких минимума који је у тренутку писања рада и даље актуелан за руски језик као страни на нивоу А1 (Андрјушина и Козлова 2014). Осим тога, технолошки напредак и појава нових дигиталних алатки доносе потребу провере нивоа сложености степеноване лектуре путем онлајн алатке „Текстометр”. Степована лектура на руском језику анализирана је у две целине будући да алат подржава искључиво текстове до 10.000 знакова с размацама, те је корпус од 3047 речи подељен у два дела. Први део корпуса садржи 9991 знак с размацама, укупно 316 реченица, 1582 речи, 290 лексема и према „Текстометру” чак 96% текста покрива лексички минимум нивоа А1. Други део корпуса садржи 8499 знакова с размацама, укупно 253 реченице, 1465 речи, 258 лексема, при чему „Текстометр” тврди да се 97% речи односи на ниво А1. Мали проценат речи који не припада нивоу А1 биће накнадно изостављен из анализе. Осим тога, алат предвиђа да ће за екстензивно читање анализираног садржаја особи која усваја језик на почетном нивоу бити потребно 79 минута за први и 75 минута за други део, односно укупно 154 минута за читав текст.

² Степованој лектури на руском („Ивановы“) и српском језику („Петровићи“) анализираној у раду могуће је приступити путем линка <https://storiesbyluka.com/> (приступљено 17.1.2023. године).

Дакле, две врсте провере, ручна и дигитална, потврђују да наведена степенована лектира, писана за потребе усвајања руског језика као страног, према нивоу сложености представља текст нивоа А1.

5.2. Други корак

У другом кораку смо на основу текста на руском језику приступили писању степеноване лектире на српском и затим је детаљно анализирали. Текст је преведен на српски језик, прилагођен духу језика, а затим анализиран у програму AntConc ради добијања неопходних резултата. Наиме, наведени програм је препознао 3220 речи. Примећујемо да је корпус на српском језику обимнији од оног на руском (3047 речи), а разлог у неједнакости броја речи је једноставан и објашњава се употребом енклитика у српском језику. Узимајући у обзир да анализирани текст на руском језику има мало „језичке буке”, односно око 4% речи не припада лексичком минимуму нивоа А1, поново смо детаљно размотрили податке које смо добили у „Текстометру”, те одлучили да српске лексеме *браво*, *ванила*, *психолог*, *романтика*, *свејски*, *смешан*, *ударити*, *шала* можемо искључити из потенцијалног списка лексичких минимума у српском језику за ниво А1. Осим тога, из лексичког минимума за А1 могу се изоставити и следеће лексеме које у оквиру корпуса имају синонимске лексеме или се могу описати употребом других лексема, а које приписујемо језичком коду који је одабрао аутор степеноване лектире: *баи* (*веома*), *машиџаи* (*желеџи*), *наредни* (*следећи*), *џоџион* (*зайџим*), *џрвак* (*шамџион*). За потребе овога рада изоставићемо антропониме и топониме, који захтевају посебну анализу, што превазилази оквир овог рада. На тај начин долазимо до 352 лексеме у српском језику које је потребно детаљније размотрити.

Упоредном анализом наведеног корпуса и корпуса Весне Крајишник (1920 лексема) закључујемо да се чак 92,3% лексема, односно њих 325 подудара. То су следеће лексеме за које сматрамо да се могу одредити као оне које припадају лексичком минимуму нивоа А1 у српском језику као страном.

а	лак	пут
али	лежати	радити
аутобус	леп	разговарати
баба	лепо	размишљати
бавити се	лифт	рано
бео	лош	рећи
библиотека	љубав	реч

бити	љубавни	рођендан
брат	мали	ручак
брзо	мама	с
број	математика	сада
булевар	мачка	сам
велик	месец	само
веома	ми	сат
већ	мислити	сваки
вече	млад	све
вечера	много	свет
ви	можда	свидети се
видети	мој	свиђати се
волети	молити	свирати
врата	морати	свој
време	моћи	седам
где	музика	седети
географија	мушкарац	сести
гитара	на	сестра
глава	наочаре	сетити се
гледати	написати	славити
гумац	направити	слати
глумица	наравно	слушати
говорити	наставник	смејати се
година	наставница	соба
да	наш	спавати
дан	не	спорт
данас	неки	спортиста
дати	неко	спремати
два	неколико	Србин
двадесет	нешто	срећа
дванаест	ни	срећан
девет	нико	Српкиња
деветнаест	ништа	српски

девојка	нов	стајати
деда	новац	станица
десет	новине	стар
дечак	носити	стварно
дневна (соба)	ноћ	сто (број)
добар	његов	сто (именица)
добити	њен	столица
добро	њихов	страна
док	о	студент
долазити	обично	студирати
допадати се	обућа	схватити
доручак	овај	тада
доћи	од	тај
друг	одавно	такође
другарица	одбојка	тамо
други	одговарати	тата
ево	одговор	тачно
ето	одећа	ташна
желети	одлично	твој
жена	одлучити	телефон
живети	око	тешко
живот	он	ти
за	она	торта
заборавити	онај	требати
заједно	онда	три
затворити	оне	тридесет
затим	они	у
зато	оно	увек
зашто	опет	увече
због	осам	ујутро
знати	осећати	укусан
и	осми	умрети
из	отворити	ученик

имати	отићи	ученица
име	падати	учити
интернет	паметан	факултет
историја	парк	филм
ићи	пас	фотеља
ја	песма	Француз
јабука	пет	француски
јак	пети	Францускиња
јакна	петнаест	хајде
један	пешке	хаљина
једном	пиво	хлеб
језик	писац	хтети
јер	питати	цвет
јесам	погледати	цео
јести	позвати	црн
још	познавати	час
јутро	познат	чекати
када	поклон	честитати
казати	поклонити	често
како	помагати	четири
као	помоћи	четрдесет
касније	понедељак	четрнаест
кафа	понекад	читати
кафић	порука	чоколада
киша	посао	шампион
књига	послати	шест
књижара	последњи	шетати
књижевност	постати	школа
ко	потребан	шта
који	прави	што
колико	први	
комшија	пријатељ	
комшиница	причати	

кревет	прозор
кроз	професор
купити	професорка
кухиња	прочитати
кћерка	пуно

Табела 1. Списак лексема нивоа А1

Евидентно је да се списак лако може допунити појединим речима које би припадале нивоу А1, као што су, рецимо, дани у недељи или бројеви, који нису обухваћени овим корпусом. Међутим, таква допуна захтева додатну анализу, што због неопходности свеобухватног приступа том питању превазилази оквире овога рада. Осим тога, преосталих 27 речи, односно свега 7,7% анализираног корпуса, такође је потребно додатно темељно размотрити ради утврђивања њихове сложености у српском језику као страном. Дакле, поред горе наведеног неопходно је анализирати и нове спискове у циљу попуњавања лексичких минимума нивоа А1 јер 325 лексема представља мање од половине лексема потребних за формирање коначног списка лексичког минимума наведеног нивоа.

6. Закључак

Екстензивно читање степеноване лектире на почетним нивоима има, између осталог, за циљ да омогући повећање инпута кроз самосталан рад ученика, а да би се ова врста лектире могла користити и у настави српског језика као страног, потребно је одредити лексичке минимуме за сваки од језичких нивоа. Имајући то у виду, у нашем истраживању смо покушали да испитамо лексичке минимуме српског језика као страног тако што смо приступили писању степеноване лектире, наставног средства које још увек није актуелно у оквиру лингводидактике српског језика као страног. Лексичке минимуме за руски језик као страни и савремене онлајн алатке употребили смо приликом анализе корпуса од преко 3000 речи. Пошто смо одредили 352 лексеме у српском језику, наведени корпус смо упоредили са списком лексичких минимума Весне Крајишник (Крајишник 2016) и установили чак 92,3% подударана. На тај начин смо у табели 1 издвојили 325 лексема. Иако се ограничења рада пре свега огледају у методологији и обиму обухваћене лексике, сматрамо да лексеме наведене у табели 1 одговарају лексичком минимуму српског језика за ниво А1 и чине део предлога тог списка.

Осим тога, степенована лектира анализирана у раду указала нам је да се разматрани корпус, иако није коначан, може употребити за писање

степеноване лектуре. Међутим, јасно је да 325 лексема није довољно за формирање коначног списка лексичких минимума за први ниво према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике. Дакле, у будућим истраживањима потребно је детаљно анализирати преосталих 7,7% лексема, као и низ других спискова користећи методологију представљену у овом раду, а све у циљу добијања коначног списка лексичких минимума за ниво А1. То би омогућило квалитетнију и прецизнију израду степеноване лектуре и других наставних средстава.

Будући да је српски језик као страни још увек нестандардизован по питању лексичких минимума, надамо се да ће стручна јавност сваки покушај у том смеру сматрати значајним.

Литература

- Андрјушина, Н.П, Козлова Т.В. (2014). *Лексический минимум по рускому языку как иностранному. Элементарный уровень. Общее владение.* Санкт-Петербург: Златоуст.
- Драгићевић, Р. (2018). *Српска лексика у прошлости и данас.* Нови Сад: Матица српска.
- Крајишник, В. (2016). *Лексички пристоји српском као страном језику.* Едиција Језик, књижевност, култура, књига 8. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет.
- Krashen, S. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications.* Harlow: Longman.
- Laposhina A. N., Veselovskaya T. S., Lebedeva M. U., Kupreshchenko O. F. (2018). Automated Text Readability Assessment For Russian Second Language Learners. *Komp'juternaja Lingvistika i Intellektual'nye Tehnologii Ser. "Computational Linguistics and Intellectual Technologies: Proceedings of the International Conference "Dialogue 2018", 17 (24): 396–406.*
- Waring, R. (2011). Extensive Reading in English Teaching. In: H. Widodo & A. Cirocki (Eds.) *Innovation and Creativity in ELT methodology.* New York: Nova Publishers, 69–80.

Лука Меденица

**РОЛЬ АДАПТИРОВАННЫХ КНИГ И ЛЕКСИЧЕСКИХ
МИНИМУМОВ В ОБУЧЕНИИ СЕРБСКОМУ ЯЗЫКУ
КАК ИНОСТРАННОМУ НА УРОВНЕ А1**

Резюме

Лингводидактика сербского языка как иностранного развита не в такой степени, чтобы предложить лексические минимумы в соответствии с Общеввропейскими компетенциями владения иностранным языком. Именно по этой причине предметом данной статьи является исследование лексических минимумов сербского языка как иностранного. В целях достижения необходимых результатов, в статье проанализированы адаптированные книги, т. е. корпус из более чем 3000 слов на русском и сербском языках. Анализ проведён с помощью современных онлайн инструментов. В работе мы выделили 325 лексем, которые, по нашему мнению, относятся к лексическому минимуму уровня А1.

Ключевые слова: адаптированные книги, лексические минимумы, сербский язык как иностранный, уровень А1.